

Ferenczi Enikő

Szarvasüñő népe

(Részlet a szerző megjelenés előtt álló regényéből)

Bod és Nyakas az idősebb fiaikkal a folyóhoz ereszkedtek, hogy megnézzék a reggeli fogást. Mindennapi feladataik közé tartozott, ha otthon voltak.

Méhek röpdöstek előttük a folyóparton. „Jó fogásunk lesz!”, örvendeztek a jelnek.

Kétféle halászszerszámot használtak Bágyban. Feljebb az Bégán¹, a folyókanyar mögött volt a *veszű*ből készült *vejsze*, amivel egy csendesebben folyó, de mélyebb partrészt, a Mély-alját kerítették el. Nagyon szerették a halak ezt a helyet. Hajnalban és szürkületkor mindegyre odasereglettek. Ezen a tanyán húzták és vetették ki a szerszámot reggelente. Négyes kötésben, különben nem bírtak volna véle.

Miután a vejszéből a nedves homokra öntötték a halakat — volt köztük paduc, csík, küllő, márna, küsz, és nagyritkán, íváskor főképpen, tengerből felvándorolt *vízga* is —, sietve válogatták ki a legkisebbeket, nehogy a szemük láttán forduljanak fel, és visszadobigálták a *vízbe*. Hadd nőjenek, szaporodjanak! A nagyobbaknak azonban íziben lemetszették a fejét és külön kosárba tették. Jó erős hallevet főznek majd belőle az asszonyok! Hús ugyan nincs rajta, de csonttól is ízes a lé! A fejetlen törzsek egy részét sorjában felhúzzák majd a halszáritó rúdakra, melyeket az *akácfa* villásfarkú *ágain*, a *mart* közelében feszítettek ki. Ott, ahol a gereznákat száritó ágasok is vannak. Ahová egy-két kutyát is mindig kikötnek, hogy ugatásukkal elűzzék a dögevőket. Arrafelé mindig jár a szél, hamar szikkadnak. Akkor teszik be a tároló kosarakba, amikor csontkeménnyé aszalódnak. A másik részt besózzák és cserépedénybe rakják. Fehérváron² látták ezt a szokást. Vonakodtak eleinte az asszonyok az újítástól, de hamar rájöttek: ízletesebb a sózott nyers hal az aszaltnál. A megmaradt többet megfüstölik vagy nyárson és parázson sütve a fogás reggelén eszik meg.

Gyakorlott kézmozdulatokkal választották le a törzsről a fejét, de *fiak* kezéből, bizony, minduntalan ki-kicsúsztak a kínjukban-keservükben *ficánkoló* halak. Aztán a szivárványszínű pikkelyeiktől és az uszonyaiktól tisztogatták meg őket

¹Az ókori Hüpanisz, a jelenlegi ukrainai Bug (vagy Buh); a folyó ógörög elnevezése (*íppo*, *hippo*) „lóhoz” kötődik, Hérodotosz leírása erősíti ezt meg: „... folyik egy nagy tóból, mely körül vad fehér lovak legelnek...” (IV. 52.), ugyanakkor a forrásvidék táján lévő Kupil településnév bizonyítja, hiszen a „lovat” jelentő kelta kifejezésekkel cseng egybe: ír *capall*, spanyol, aragón *caballo*, asztúr *caballu* stb.

²Olbia Pontiké, milétosziak alapította gyarmat a Hüpanisz torkolatánál.

sorra. Kisebb halmot hagytak maguk mögött a parton, mely éjjel-nappal kifogyhatatlanul árasztotta a halszagot, többféle éhes égi és földi ragadozót csalogatva oda. Egy-egy áradás seperte tisztára a helyet. — Azt követően, egyetlen biztos mozdulattal *basították* fel éles késükkel a halakat. Pontosan *basuk* ívelt vonalánál, a faroktól a hiányzó fej felé. Végül egy szélesebb fémkaparóval távolították el a belsőseget, s csak ezután dobták a magukkal hozott vesszőkosárba. A kikapart belső részt visszahajigálták a folyóba, hadd legyen bőséges eledele a halaknak! *Hadd lakjanak jól a kicsik is a nagyokkal! Ne mindig csak fordítva.* Kíváncsian figyeltek, hányan és milyen gyorsan gyűlnek az ennivalóra.

Egy V alakú kőgátat is építettek Bégavékonya és Kövespad közé, amelynek nyílt csúcsában a vesszőből kötött bocskorvarsa állt. Olykor, amikor gyenge volt a fogás, botokkal álltak a nyílás mellé, hogy beterelgessék a halakat.

Dolog közben a Fehérváron kóstolt sült *halakról* beszéltek a fiaiknak. „Puha húsú tokokkal van tele a Bor³ alsó szakasza. Alig várják, hogy horogra akadjanak vagy *hálóba* sikamlódjanak”, mesélték nekik azok a városi halászok, akik, egy kalandos vérű atyabátya révén, szegről-végről a rokonaik voltak, s akiket, ha vásárba mentek, minden alkalommal meglátogattak. Miért is ne, hisz mindig tanultak tőlük valamit — nem szükségképpen halászzal kapcsolatosat —, mert egészen másképpen halásztak azok a folyón és a tengerpart közelében. Csónakról vagy a part szélén összetákolt cölöpépületről, kenderhálóval...

Mindenkor összefutott a nyál a szájukban, amikor azokra a vásárban elmajszolt jó ízű sült halakra gondoltak. Be finom húsúak! Úgy látták, valamiféle gabonadarában és olvasztott zsírban is megforgatták előzőleg a városi halsütők! — Nem szálkásak, mint ezek a bégabeliek, amelyeket csak nagyon óvatosan forgathat a szájában az ember, nehogy torkán akadjanak az apró csontok. — Még a saját asszonyaik sem sütnék olyan ízleteset, pedig mily dolgosak, ügyesek! Egy percre sem állnak meg. De még a beszéddel sem! Szaporán *pereg* a nyelvük, de vélük aztán hiába *pörölnék*. Legfeljebb csak akkor, ha tréfásan mondanak nekik oda és nem haraggal. Különben minden kárpáló szavuk lepereg róluk, mint halpikkelyekről a víz, mint bezsírozott irháról az eső.

Mindketten Mórról hoztak asszonyt maguknak, akik ráadásul testvérek is voltak. Ekképpen a gyermekeik is meglehetősen hasonlítottak egymásra. Gyakran tréfálkoztak maguk között, hogy éppen ideje lenne már kipróbálni egymás asszonyát, ejsze senki sem venné észre a cserét. Lehet, hogy még az asszonyoknak is tetszene a megfiatalodott hév, hisz egyre ritkábban engedik már magukhoz

³A Fekete-tengerbe ömlő Dnyeper ógörög elnevezésének, a Borüsztthenésznek egyszerűsített változata, nem oktanul, hiszen manapság is „borvízként” emlegetik Székelyföldön a jóízű, savanykás vizeket; Hérodotosz azt is megemlítette, hogy a szkítaföldi vizek közül a Borüsztthenész volt „ivásra a legkellemesebb” (*IV. Könyv, 53.*); a „bor” a Kárpát-medence toponímiájában is gyakorta előforduló nevek gyöke vagy utótagja (Bélbor, Borsa, Borszék, Borsza stb.).

őket. De a városban észlelt nyilvános bujálkodás emléke fokozatosan elvette a kedvüket a huncutságtól, próba nélkül temették el magukban az ötletet. Hadd ne lazuljon meg őmiattuk a nemzetség *erénye*! Még ha senki se sejdítené is meg. Bármilyen irányba változzék is a világ, maradjanak csak jótörvényűek, amilyenek az őseik voltak!

Idősebb fiaik túl vannak már a férfivá avatáson; lányaik között egyformán vannak nagyobbak és kisebbek; sürgő-forgó asszonyaik, a sok szüléstől, a többi falubeli nőhöz hasonlóan terebélyesedtek el. Férfias elszántságuk viszont ezzel *arányosan* növekedett: vérük árán, a végsőig védelmeznék gyermekeiket és nemzetségük mindenféle jószágát.

Ők maguk is megemberesedtek az esztendőök folyamán. Arcvonásaik ugyan megkeményedtek, hosszú hajukból és szakállukból is kiviláglik már itt-ott néhány ezüstös szál, jókedvük pajkos ráncai azonban végleg a szemük köré gyűltek és a szájuk szegelyébe vésődtek. Ha nem beszélnek is, látni rajtuk, hogy mindig derűs emberek. Vízükör nélkül is tudják, hisz egymás arcában a sajátjukat lelhetik fel. Így *költözhetett át* az a bizonyos forradás egyikük homlokáról a másikára. Az érzi közülük a régi heg nyilallását, amelyikük a másik fején látja; de az, amelyikük a homlokán viseli, még időváltozáskor sem tapasztalja, mert a testvérpárján sosem látja.

Egy dologban azonban nem változtak, továbbra is egymáson csüggnék. Ez több annál a híres-nevezetes szkíta testvérbarátságánál, amiről regősénekeik zengenek, amit mestereik az ezüsttel ötvözött aranyedényeken, rendelésnek megfelelően, oly gyakran megjelenítenek. A testvériség legszorosabbra fűzött, síríg tartó odaadása az övéké, minthogy mindketten egyformán érzik: születésük és életük rendje-módja szerint: egyszerre és vállvetve mennek majd el. Így, a másik világon is mindig együtt lesznek. Van már példa erre a csillagos égen!... Világte-remtő Égúr fog gondoskodni erről, akkor, amikor eljön az ideje. Eljön majd egyszer, anélkül, hogy várnák, óhajtanák. Munkával és tréfával ütik addig agyon a hátralevő esztendőket. Tesznek róla, hogy odaátra is bőven maradjon még a jókedvből! Szüntelenül apasztják, hogy gyorsabban pótlódjon. Mint kaszálás után a sarjú, mint merítés után a föld likán át felfakadó forrásvíz... Az árnyvilágban is jól fog ejsze a nevetés, a lélek *szellentése*. Mert igencsak komorakká és bosszúállókká válhatnak a *szellemek*, ha idelent a földön nem tisztelik eléggé vagy megbántják őket. Hátha tréfaik odafenti elhintésével kevesebb rossz zúdul majd a földiekre! Hisz mindig jóindulatú a vidám ember. Így kell ennek az árnyékvilágban is lennie! Jóllehet, nem kell erre gondolniuk, hisz erejük teljében vannak még mindketten.

Kisgyermekkoruktól valamilyen titkos, maguk kitalálta nyelven beszélgettek egymás között, úgy, hogy mások alig értették őket. Fertály- és félmondatokban szóltak. Elegendő volt a gondolat fejét pedzeni vagy a *végét* elbogozni vagy egyenest a közepébe *vágni*. Mindenkor egyformán, egyféleképpen gondolták hozzá a hiányzó részeket.

Mindannyiszor a szkíták szófukarságát meghazudtolóan társalogtak, hiszen ők sosem szűkajkúskodtak a tréfás szavakkal. Azt tartották, olyan a becsukott *száj*, mint télvíz idején a bőrökkel jó szorosan *eltakart* *ajtónyílás*. Még közéről sem vendég-hívogató, mert bentreked a meleg. De annál barátságosabb az, amelyiken ritkább a borító és *tág* a hasadék, amelyiken keresztül a ház lakói is láthatóvá válnak meghitt foglalatosságaik közepett. Abban van csupán lélek.

Minél bőbeszédűbb valaki, annál könnyebben fogadják mások a szívükbe.

A tréfa meg éppenséggel mindenkit jó kedvre hangol.

Egyre-másra *élcelődtek*, bárhol voltak is. Mindig volt *cél* pontja a tréfáiknak, de csak néhanapján éle. A nyelvességet az asszonyokra hagyták. Hadd szapulják egymást! Férfiemberhez legfeljebb vásárban illik az ócsárlás. De még ott sem igazán, mert semmilyen szorgalmas fáradozás gyümölcse nem megvetendő. Legfeljebb az összekapkodotté, a hevenyészetté: a lélek nélkül végzetté. Amelyből a jó munka erényei: a becsületesség, a pontosság és a szeretetteljesség hiányoznak.

Senkit sem akartak bántani a mókázással, a maguk szórakozását és a mások szórakoztatását szolgálták véle pusztán. Mindenfelé, ahol csak megfordultak, csepegett-csupogott a tréfa. Még a legzordonabb szkíta is belátta: jobb vidámságban élni, mint komor szigorúságban, mert míg a jókedv csodákra képes, addig a kedvetlenség a tettvágy szárnyát szegi. Meg aztán nem az erények fellazulását jelenti a móka! Nem ám. A jó közérzetet csupán. A nevetés felmelegítő és embert emberrel összekötő láthatatlan hatalmát. Az apró ellentétek időben való ki-simítását.

Ha Fehérvárra mentek, a falu apraja-nagyja hazavárta őket, különösképpen a gyermekek. Bod és Nyakas kópéságai nélkül nem volt sava-borsa a mindennapi életnek.

Erősen gondolkodóba esett évekkorábban az őszek tanácsa: mitévő legyen ezzel a szokatlan emberpárral? Hol láthatná leginkább a hasznát a falu? Körültekintően döntöttek a megbeszélés után:

— A fehérvári vásárba küldjük őket a kiöregedett szekérszerető íjászok helyébe! Bizonyára könnyebb lesz más népek nyelvébe beletanulniuk, ha maguk között egy másikat is beszélnek. Kedvük szerint ügyeskedhetnek majd ott, hisz bárhol vannak is: folyton-folyvást csúrik-csavarják a szót. Annyit hímeznek-hámoznak a szavakkal, hogy még az egyenes lelkű és tisztaszívű ember is ügyefogyottnak érzi magát az árnyékukban. Kedvük szerint forgatják a beszédet, oly módon, hogy mindig őket igazolja, a másik szavát pedig kétségbevonja. Még a legbecsületesebb embert is úton-útfélen kiforgathatják ekképpen igaza jussából! Hebeg-habog az ember, ha felkészületlenül éri a vád, még ha tréfás kedvű is.

Sikeresen kamatoztathatják majd a vásárban ezt a szokatlan képességet, mert a faluban nemigen vehetik hasznát. Egyenesség, tisztesség és becsületesség csörgedezik törzsük vérében. Ami a szívükön, az a szájukon is. Nem úgy beszélnek, ahogy a szél fúj: érdekhajlóan, kétféleképpen. Hetedhét országon innen és túl az

a hír járja róluk, hogy szigorúak, de méltányosak; igazságosak, de erényeikben hajlíthatatlanok. A többi népeknél szokásban lévő fondorlat és ármánykodás nem kezdte még ki a jó szkíta törvényt. Égúr segítse őket abban, hogy ezután se csorbítsa tisztességüket!

Igencsak különbözik azonban a vásár rendje a bajtársiasságon alapuló törzsi élettől. Hány emberüket is becsapták már ott korábban! Olyanokat, akik nem tudták, hogy állandóan szemfülesnek kell lenniük, különben világos nappal szedik rá őket, félig-meddig a saját beleegyezésükkel. Hisz az övékével szembenálló törvények uralkodnak ott. Minden okos ember tudja: „egymás megcsalására és nyereszkedésre”⁴ való hely az. Hadd ügyeskedjen ott bátran és kényére-kedvére, de mindig a törzse javára ez a huncut emberpár! Agyafúrtságukkal idegen emberek mesterkedésén is minden bizonnyal átlátnak majd.

Tizenöt éve járják immár a „só” útját.

Volt néhány csúnyább kalandjuk is, de mindannyiszor komolyabb baj nélkül kikecmeregtek belőle.

Simon Anna: Tél (II)

⁴ Diogenész Laertiosz: *I. I. 8.*

Jancsik Pál

Hej, Kolozsvár...

„Hej, Kolozsvár, czifra kőhalom!”*
Elhagyott itt rég a nyugalom,
mint vihar hajót a tengeren,
meggyötört benned a szerelem.

Lakozásom távol kezdetén
oly szerelmes voltam egyszer én,
elmondani azt itt nem lehet,
nagybőgőnek néztem az eget.

Voltam azért olykor boldog is,
amikor szenvedtem, akkor is,
hiszen fiatal voltam, diák,
s várt az élet — távol Indiák.

Évek szálltak, másfél évtized.
Dolgoztam (mint adós, ki fizet).
Újabb tizenöt év szállt tova.
Férj lettem, lehiggadt, „bölcs” apa.

Ez a szerelem már szelídebb,
éltető fényekkel telített,
család melegével, derűvel,
mindennapi drága terűvel.

S lettem, aki lettem, az vagyok,
amivé ötven év faragott,
költő, ki nagyokat hallgatott,
és vagy ötszáz könyvet kiadott.

Jobb lesz hagynom ezt a „memoárt”.
Emlékírás... minek az? — csak árt.
S nem vagyok oly ifjú-nyugtalan,
hogy magamról szóljak untalan.

Ám e várost azért szeretem.
Tulajdonképp ez is szerelem:
